

Слободан В. Вуковић ^[1]

Институт друштвених наука
Београд (Србија)

УДК 94(100)"1939/1945":930(430)"1945/..."

930:001.98(430)"1945"

Оригинални научни рад

Ревизија немачке нацистичке прошлости^[2]

Сажетак: У првом делу чланка анализира се ревизија немачке нацистичке прошлости симболички започета Регановом посетом гробљу у Битбургу и након тога Нолтеовим текстом у ком се каже да је Хитлер бранио Европу од „азијатског варваризма“ и да Немце не треба оптерећивати „моралном одговорношћу“. У другом делу се анализира реакција немачких историчара, културне и политичке јавности на књигу Данијела Голдхагена, у којој се доказује да су злочине добровољно вршили „обични Немци“. У трећем делу чланка анализира се појава да се Срби поистовећују са фашистима како би се релативизовао нацизам и Немци ослободили кривице за своју нацистичку прошлост. За немачку политичку елиту, новинарски еснаф и доминантан део културне елите Срби су постали „нови зликовци“ и у том наративу се они од жртава нациста претварају у „нацистичке злочинце“.

Кључне речи: Немци, Срби, Јевреји, ревизија, фашизам/нацизам, геноцид, Холокауст, Битбург, немачки идентитет.

Сведоци смо све чешће и све безобзирније ревизије Великог рата и нацизма у коју су укључени политички, економски и геостратешки интереси Запада. Она се одвија у готово свим областима. Кад је реч о Великом рату, почела је одмах након његовог завршетка. На Немачку

се гледало кроз другачију политичку диоптрију, и то најмање из два разлога: да би се спасли амерички „замрзли кредити“ Немачкој, с једне стране, и због нових геостратешких односа на европском континенту након Октобарске револуције, с друге стране (што излази из

[1] sloba5.vukovic@gmail.com

[2] Рад је део једне шире, необјављене студије.

оквира овог рада). Слично се догодило и с релативизацијом нацизма/фашизма. Оппрост злочина Немачкој и ратне репарације започели су одмах након окончања Другог светског рата, односно с почетком хладног рата, и то најпре формирањем Савезне Републике Немачке 1949, затим Европске заједнице за угаљ и челик 1951, те припремама за пријем Немачке у НАТО. Ради постизања европског јединства након почињених масовних злочина и Холокауста била је нужна консолидација немачког националног идентитета као први корак ка стварању новог немачког европског идентитета. Примера има више, а ми ћемо се ограничити на три парадигматична случаја.

* * *

Ревизија немачке нацистичке прошлости након завршетка Другог светског рата и формирање Савезне Републике Немачке ишли су корак по корак. Кључни потези у ревизији учињени су након одлуке америчке администрације да ојача позицију Немачке као ударне војне и политичке песнице према Истоку. У оквиру тог пројекта учињена су – између осталих, такође значајних – три потеза с јасном симболичком поруком.

(1) Сједињене Државе су 20. маја 1982. усвојиле тајну Националну стратегију безбедности – Директиву бр. 32. У њој су дефинисане методе дезинтеграције Источне Европе с посебним нагласком на Пољску (US National Security Strategy 32, 1982). Она је конкретизирана посетом Роналда Регана Ватикану, 7. јуна 1982. године. Реган је тада с папом Војтилом утаначио нову источну политику („Реганову доктрину“) дезинтеграције

Истока (Bernstein, 1992, str. 28; Flatley, 2007). Након тога, 2. септембра 1982, у Сједињеним Државама усвојена је Директива за националну безбедност бр. 54, у којој стоји да је амерички геостратешки интерес дезинтеграција источноевропских држава, смањивање њихове економске и политичке зависности од СССР, америчка морална и материјална подршка побуњеничким покретима и слично (US National Security Decision Directive 54, 1982; United States Policy Toward Yugoslavia, 1984).

(2) Године 1984, на гробљу Вердун, Франсоа Митеран и Хелмут Кол одали супочаст немачким војницима, чиме је француска политичка елита, ради европског јединства, направила још један корак у ревизији узрока Великог рата, а посредно и Другог светског рата и нацизма, јер је реч о тридесетогодишњем рату.

(3) Реган је 5. маја 1985, у склопу државне посете Немачкој, одао почаст војницима на војном гробљу Колмесе [Kolmeshöhe] код Битбурга, где је сахрањено 2.000 немачких војника и 48 припадника злогласне Waffen-SS дивизије, која је на Нирнбершком процесу оцењена као злочиначка организација. [У Битбургу је смештена америчка НАТО база.] У говору на гробљу Реган је рекао да је рат против Трећег рајха био рат против „тоталитарне диктатуре једног човека“ (*The New York Times*, 1985; *Chicago Tribune*, 1985; AMDOCS, 1985). На конференцији за новинаре он је изјавио: „ти младићи су такође жртве нацизма [...] Они су били жртве, подједнако сигурно као и жртве концентрационих логора“ (Boyd, 1985). Посета „америчког председника намеравала је да симболично обрише последње моралне остатке пробног рада под којим је Савезна

Република још увек радила“ (Maier, 1997). Пре би се рекло да је посета војничком гробљу организована у склопу америчке геостратешке политике према истоку Европе и давања импулса ослобођењу Немачке од оптерећујућег нацистичког наслеђа.

Годину дана пре Реганове посете, када се вероватно припремао њен програм, *Die Zeit* (5. априла) Немцима поставља питање: „Како неко може као Немац живети са таквом националном прошлосту?“ [из текста се види да се мисли само на Други светски рат] (*Die Zeit*, 1985).

Одговор на то питање неће се дуго чекати. Историчар Ернст Нолте (Ernst Nolte), познат по истраживању нацизма, одговориће на њега 6. јуна следеће, 1986. године у политичко-идеолошком есеју „Прошлост која неће проћи“ („Die Vergangenheit, die nicht vergehen will“). За Нолтеа су сада, у новим промењеним, геостратешким условима, многи извештаји о зверствима нациста вероватно „претерани“, а нацизам и Холокауст Хитлерова „оправдана реакција на бољшевизам“. Нолте изједначава Гулаг и Аушвиц кад каже: „Није ли Архипелаг Гулаг изворнији од Аушвица?“ Он, такође, наглашава да понашање које се везује за нацисте није изузетак, јер су пре њих то радили и други (турски геноцид Јермена 1915. године, Архипелаг Гулаг^[3]^[4] – „с једним изузетком техничког процеса гасификације“. Затим, он тврди да је нацизам реакција на бољшевизам, а „геноцид“ [„Rassenmord“] националсоцијалиста

логична последица бољшевичког „убиства класа“ [„Klassenmord“]. И, најзад, Хитлер је свим силама покушао да одбрани Европу од „азијатског варваризма“ (Nolte, 1986; Roman, 2003). Реч је о парафрази Хитлеровог говора у Рајхстагу, пред напад на Пољску, када је рекао: „Без немачког народа најдубље варварство било би у свим овим источним регионима“ (Hitler, 1939).

Нолте се наслања на познате ставове маркиза Де Кистина (Marquis De Astolphe Custine) за ког су Руси „људи (или скоро људи)“, који су „обузети жељом да подражавају друге народе, а они то чине попут мајмуна“. „Између Русије и Француске постоји Кинески зид: словенски језик и карактер [...] Сибир почиње на Висли“ и слично (Kistin, 2009, str. 62, 82, 89, 100); или пак Карла Маркса, који је тврдио да „између политике Ивана III и данашње Русије постоји [...] истоветност“ будући да је „Москва одрасла и одгојена у грозној и подлачкој школи монголског ропства“ (Marx, 1982, str. 74–75). За Фридриха Енгелса је „Русија, и сама полуазијатска земља, по условима и начину живота, традицијама и институцијама“ (Engels, 1975, str. 18–19). Том укратко изнетом ставу можемо прикључити и став Адолфа Хитлера да су Словени помешани са јеврејским и азијатским елементима и да су Немци научили да Русе изједначавају с Монголима (Kater, 2004, str. 174). Нолте нешто конкретније парафразира Аденауера, који каже: „[...] варварство се налази

[3] Овде Нолте прескаче геноцид над Србима учињен под немачким патронатом у тзв. Независној Држави Хрватској.

[4] Професор савремене немачке историје Берхан Волкер (Berghahn Volker), не помињући Нолтеа, каже да је упоређивање „коначног решења јеврејског питања“ вођеног „расистичком идеологијом“ да се „искорене читаве етничке групе“ с другим масовним убијањима „чудно“ и „апсолутно безобзирно“ (Berghahn, 2017).

на истоку [...] Азија је значила православље, тиранију и рат“, чак је и „Трећи рајх био Азија“ (Buruma, 2002, str. 21, 208). Хелмут Кол је, такође, целу немачку нацију представљао као жртве Хитлера и комуниста.^[5]

У интервјуу француском порталу *Eurozine* Нолте каже: „Хитлер је био расиста, наравно, јер је био екстремни националиста [...] желео је да брани немачку нацију [...]. Хитлер је био мислилац у смислу да је развио мисао [...] да постоји претња немачкој култури, да ова претња произлази из историје“. Кад је реч о Холокаусту, Нолте каже да је Хитлер у Јеврејима видео „глобални покрет који је претио да уништи немачки идентитет“ (Roman, 2003), што је био раширен и чврсто укореван став у немачкој колективној свести још од Мартина Лутера (Martin Luther, 1473–1456), преко Фридриха Фриса (Jakob Friedrichm Fries, 1773–1843), Ричарда Вагнера (Richard Wagner, 1813–1883), Вилхелма Мара (Wilhelm Marr, 1819–1904), Франца Перота (Franz Perrot, 1835–1891), Паула Лагарда (Paul de Lagarde, 1827–1891), Еугена Дирина (Eugen Dühring, 1833–1921), Ернеста Хекела (Ernst Haeckel, 1834–1919), Хајнриха Трајчкеа (Heinrich von Treitschke, 1834–1896) и многих других. Да би релативизовао Холокауст, Нолте сматра да он „нипошто није јединствен“, већ „нормалан догађај“ (Buruma, 2002, str. 234), јер су злочине чинили и други. Након што је Немачка стасала набреклих мишића, Урлих Херберт (Ulrich Herbert) каже да је за Нолтеа „Холокауст нека врста наводне самоодбране

европске буржоазије од [наводно] предвиђене воље бољшевика да је униште“ (Herbert, 2003, str. 94).

Нолте овде, такође, понавља познате Хитлерове проповеди „против освајачког бољшевизма“. Реч је о истом приговору који је *Die Zeit* упутио Фридриху Мајнекеу – у потпуно другим околностима давне 1946. године – у рецензији његове књиге Немачка катастрофа (*Die deutsche Katastrophe*), у којој се каже да је Хитлерова прича „против освајачког бољшевизма“ била маска за вољу да [Русију] освоји (Albredit, 1946). [Истом вољом да се освоји Русија руководио се и кајзер Вилхелм II. Кајзеров и Хитлеров наум да освоје Русију подржавала је немачка културна елита.] У промењеним геостратешким околностима, с нараслом моћи Немачке и под налетом ревизиониста, та констатација *Die Zeit* из 1946. године више није важила.

Нолте жали што је Стаљин победио Хитлера, као што жали што та проклета и за Немце оптерећујућа „прошlost не пролази“. Такође, он понавља и у орбиту ставља општеприхваћену тезу немачких историчара коју је једногласно прихватала политичка елита од почетка рата у августу 1914. до појаве студија Фрица Фишера (Fritz Fischer) (Fišer, 2014). Годинама се једногласно износила и „доказивала“ теза (супротна доказима изнетим у многобројним релевантним студијама), коју је након другог немачког пораза у Минхену 1949. године промовисао Ханс Ротфелс (Hans Rothfels) – да

[5] Кол се дружио са бившим нацистима, а спонзорисао га је, између осталих нациста, и Фриц Рејс (Fritz Ries, 1907–1977), који је „стекао милионе захваљујући ‘аријанизацији’ јеврејске имовине и принудном раду из концентрационих логора“ (Wicke, 2014, str. 141–142).

Хитлеру нису припремили пут Мартин Лутер, Фридрих Велики, Бизмарк и кајзер Вилхелм II, већ Робеспјер и Лењин (Iggers, 1986, str. 20; Große Kracht, 2004).

Из целог Нолтеовог текста произлази да је време да се престане говорити о кривици Немаца, као и да се престане с оптуживањем и самооптуживањем Немаца, односно да се прича о немачкој кривици коначно затвори (*Schlussstrich*). То је било у складу с настојањем и чињењем Хелмута Кола, који је све време „тежио да [се] неутрализује памћење нацизма [...] [и] релативизује нацистичка прошлост“ (Wicke, 2014, str. 168), а нарочито зато што су се „западнотемачки научници и писци жалили на превелику тежину која је дата нацистичкој ери [...] Ако су све немачке традиције и достигнућа заражени, како грађани Западне Немачке могу да развију здрав осећај националне свести и политичке верности?“ (Breitman, 1992, str. 207). Зато је требало ослободити се тог историјског „баласта“, односно најгорег догађаја у савременој светској историји. За Нолтае (и Немце) Аушвиц је терет и зато изводи семантички обрт: Немци за њега сада постају жртва историје која „не пролази“ или пак „предуго траје“, односно целати постају жртве.

За те Нолтеове ставове стизала је подршка од немачке политичке и научне елите. Франц Јозеф Штраус (Franz Josef Strauß, 1915–1988) изјавио је: „Сада је крајње време да искорачимо из сенке Трећег рајха и ауре Хитлера и коначно поново постанемо нормална нација“ (Strauss, 1987), као и то да Немце не треба стално гњавити Аушвицом (Winkler, 2011) и да је узнемирен због „једино њихове [немачке] моралне кривице“. Он је сматрао да Немце не треба оптерећивати

„моралном одговорношћу“ (Kurbuweit, 2014, str. 112–117). Кључни немачки проблем био је, како каже Клаус Холц (Klaus Holz), што „(сећање на) Аушвиц прети 'нашем [немачком] идентитету“ (Holz, 2007, str. 49). Нолте и знатан број немачких званичника вратио се на давну 1946. годину у којој је – како је приметио Мозес Московитц (Moses Moskovitz) – Немцима недостајало моралне храбрости да прихвате последице нацистичких злочина: „они ће тражити да протерају тужитеља и осудиће га као нарушиоца њиховог мира“ (према: Bergmann, 2007, str. 13). Подсећање на Аушвиц за оне који негирају Холокауст није ништа друго до „јеврејски и савезнички инструмент да покоре немачки и друге народе“ (Bergmann, 2007, str. 17).

Нолтеов чланак и његове ставове, међу многим немачким званичницима (свих политичких боја), историчарима и другим интелектуалцима, подржали су и бранили многи немачки и западни аутори. Објављено је више стотина, вероватније хиљаде приказа, осврта, чланака и студија у штампи, часописима, зборницима и књигама. Навешћемо неколико најзначајнијих.

Андреас Хилгрубер (Andreas Hillgruber), политички саветник Хелмута Кола, о Хитлеровом рату (на Источном фронту) каже да је ту, пре свега, била реч „о очајничким и самопожртвованим напорима немачке војске на Истоку [...] да спасе становништво немачког Истока од осветничког оргијања Црвене армије, те масовних силовања, насумичних убистава [...] и да сачува спасоносни пут за бекство на Запад“. Затим, према Хилгруберу, Источни фронт је био „патриотска самоодбрана“. За уништење Јевреја „једино је одговоран“ Хитлер (Hillgruber, 1986, str.

24; *Kadritzke, 1987, str. 169–184; Evans, 1987, str. 773*), што је у немачкој друштвеној науци поновљено безброј пута и постало општеприхваћена мантра. Хилгрубер, као и Нолте, жали што је Стаљин победио Хитлера. Он, такође, прескаче многе чињенице. Уништење Јевреја, као што смо видели, обични Немци чинили су добровољно и са задовољством. Према Хилгруберу уништење немачког Рајха је освета Савезника за почињене злочине нацистичког режима

Михаел Штрумер (Michael Stürmer), професор историје у Ерлангену и саветник канцелара Хелмута Кола, жестоко је подржавао Нолтеа. Западну Немачку идентификовао је као „земљу без сећања“, која је суочена с недостатком националног идентитета. У потрази за изгубљеним националним идентитетом он каже: „Губитак оријентације и потрага за идентитетом су брат и сестра. Али ко мисли да све ово [нацистичка прошлост] нема утицаја на политику и будућност игнорише чињеницу да будућност побеђује у земљи без историје, која испуњава сећање, обликује појмове и тумачи прошлост“ (Stürmer, 1986, str. 62–63). За Егона Флајга (Egon Flaig) прича о Холокаусту је „морална уцена Немачке 'од стране других народа“ и немачких аутора који о томе говоре (Winkler, 2011).

Хабермас (Jürgen Habermas) приговара Нолтеу за апологетско и ревизионистичко виђење немачке историје у служби конзервативне слике Немачке и да „нацистички злочини губе своју посебност [...] Аушвиц смањује на формат техничке иновације и објашњава га

'азијатском' претњом непријатеља који још увек стоји на нашим вратима“ (Habermas, 1986). Ебехад Јекел (Eberhard Jäckel) подвукао је да се „националсоцијалистички злочини не могу порећи“ и нагласио јединственост Холокауста. Затим, Хитлер је сматрао да аријевска раса није имала страх од „словенских нељуди“ (Jäckel, 1986). Рудолф Аугштајн приговара Нолтеу да жели да претвори Савезну Републику у нормалну државу, стим да у њу укључи „немачке Хитлерове злочине“ (Augstein, 1986, str. 62–63). Волфганг Виперман (Wolfgang Wipperman) каже да овде није реч о „спору историчара, већ о спору политичара“. Ако у једној реченици „кажете 'Јевреји' и 'нацисти', не можете! То је тривијализација [...] о томе се ради код Нолтеа, то је одбрана од кривице, односно замена починитеља и жртве“. Нолте „свесно умањује посебан квалитет нацистичког геноцида. Биолошки геноцид и убиство друштвених класа једноставно се не могу изједначити“ (Brodkorb, 2011).

Француски историчар Франсоа Фире (François Furet, 1927–1997), бивши комуниста, у књизи *Прошлост једне илузије* [*Le Passé d'une illusion*, 1995], понавља Нолтеове ставове да је фашизам/нацизам само реакција на комунизам. Геноцид над Јеврејима „није уписан у програм немачког крупног капитала“, а судбина Јевреја је „везана за вољу једног јединог човека“ (Fire, 1996, str. 204–209, 221–222). Књига је изазвала огромну пажњу на Западу.^[6] Фире је након објављене књиге примљен у Француску академију, али о томе је било више речи на другом месту (Vuković, 2018, str. 68–83).

[6] Према *Berliner Zeitung* објављено је „седам стотина једностраних циновских есеја с темом“ *Прошлост једне илузије* (Roß, 7. 1997).

Нолте, Хилгрубер, Штрумер, Флајг и многи други немачки историчари (које је непотребно наводити јер би заузели целу књигу), а са њима и Фире, потпомогнути од политичке и културне елите, понављају (без навођења) немачко-нацистичку пропаганду да су се „немачке војске бориле да спасу Европу од силовитог комунизма“ (Smelser; Davies, 2008, str. 191). Они, наравно, понављају и ставове из Мита о Источном фронту који је у Сједињеним Државама створила „Халдер група“, коју је ангажовала америчка војска. На челу групе био је генерал Франц Халдер (Franz Halder, 1884–1972), начелник немачког генералштаба од 1938. до 1942, који је планирао и спровео операцију инвазије на Совјетски Савез 1941. године (Барбароса). Халдера су одликовали и Хитлер и амерички председник.

Халдер је ангажовао немачке генерале са Источног фронта избегле у Сједињене Државе. Након покретања хладног рата Сједињене Државе су имале за циљ да ставе Западну Европу под своју контролу. За то им је било потребно да произведу новог непријатеља „против којег се окупља јавност“ (Naas, 1999, str. 37). Стављање Западне Европе под контролу захтевало је и наоружавање америчким оружјем, чија је производња чинила окосницу америчке индустрије. Да би се тај план лакше продао било је неопходно „избрисати сећање на Совјетски Савез као нашег савезника током Другог светског рата и интегрисати наше бивше непријатеље Немце у одбрамбену структуру Запада“ (Smelser, Davies, 2008, str. 81). Затим, циљ је био да се, након пријема Савезне Републике Немачке у НАТО, створи нова немачка војска (Бундесвер) као ударна

песница против Совјетског Савеза. Зато се, под америчком командом, „1955. године 100 одсто Бундесвера састојало од бивших војника Вехрмахта“ (Smelser; Davies, 2008, str. 76). Да би се тај циљ остварио било је неопходно да се у хладном рату новопридошли савезник опере од почињених злочина и, на крају, да немачки генерали америчкој војсци пренесу своја искуства с Источног фронта.

Халдер група је за потребе америчке војске произвела огромну грађу: мемоарску литературу, серију књига и брошура (већина је преведена и објављена). Задатак Халдер групе био је да се створи лажна представа о Источном фронту, односно да се направи разлика између немачке војске на Истоку и Хитлера; Хитлер и нацисти сносе одговорност за злочине, а не Вермахт и Waffen-SS; Вермахт је водио „чист“ рат против Совјетског Савеза; Вермахт и Waffen-SS борили су се за одбрану западне цивилизације од варварских хорди бољшевика; војници Вермахта су били часни док су Руси били дивљаци; немачки пораз на Источном фронту био је трагедија не само за Немце него и за западну цивилизацију; у пропагандном материјалу (књигама, мемоарима, „студијама“, текстовима и сл.) обимно су навођени злочини Црвене армије, без иједне једине речи о злочинима Вермахта и Waffen-SS (Smelser, Davies, 2008, str. 75, 101, 136, 174, 191; Hartwell, 2009, str. 431–432; Wildermuth, 2009, str. 681–682). Осим тога, у тој обимној грађи Халдер групе није било ниједне речи о осам милиона погинулих војника Црвене армије који су се борили против Вермахта и Waffen-SS или 22 милиона цивила које су убиле ове војне организације и специјални одреди за убијање (Smelser, Davies, 2008, str. 136).

Нолте, Хилгрубер и остали немачки историчари, када говоре о немачким источним армијама, игноришу чињеницу да је то био расни и освајачки рат који је водила Немачка, затим не помињу опсаду Лењинграда са милион жртава. Прескачу познату чињеницу да су немачке армије на Истоку извршиле геноцид – систематски су убијали ратне заробљенике и цивиле, а такође, добровољно и са задовољством, и милионе Јевреја. Чисто идеолошки став раширен у Немачкој о Русима, како каже Данијел Голдхаген, као „нељудима“ [subhumans] „подстакао је Немце да [у јесен 1941. и 1942. године] убију за мање од осам месеци, углавном гладовањем, 2,8 милиона младих, здравих совјетских ратних заробљеника“ (Goldhagen, 1996, str. 290).

Неопходно је нагласити да је Нолтеов текст у јавном и научном говору дао печат легализацији и релативизацији нацизма и немачке нацистичке прошлости. Односно, тиме је релативизовано „мерило разликовања између добра и зла“ (Levy; Sznajder, 2001, str. 15). Нолтеова хипотеза да је Гулаг био оригиналнији од Аушвица такође је „очигледно покушај да се морална срамота са нацистичке Немачке пребаца на Совјетски Савез“ (Breitman, 1992, str. 208.). Немци су се експресно, како је приметио историчар Омер Бартов (Omer Bartov), [колективно] „претплатили на Нолтеову теорију“ како „не би имали више разлога да осећају кривицу за своју прошлост него било који други народ и како би могли мирно да почну да успостављају поносни национални идентитет заснован на историји великих политичких и културних достигнућа“ (Bartov, 1996, str. 136, према: Matthew, 2016, str. 30). Али то за Немачку набреклих мишића није

било довољно. Следећи потез у јавном наративу – након Нолтеовог импулса и дискусије са стотинама прилога који су уследили у медијској и „научној“ сфери, међу којима је било и оних који су га оспоравали – био је да се темељније поради на ревизији свих других аспеката Другог светског рата и нацизма.

Слично као с Нолтеовом „контроверзом“ било је и с књигом Данијела Голдхагена (Daniel Goldhagen) *Хитлерови добровољни целайи* (Goldhagen, 1996). Пре него што се појавио немачки превод 19 немачких публициста и историчара брзо је осудило књигу. Голдхаген је, према схватању немачких историчара и културних посленика, прешао црвену линију у рушењу успостављеног дисконтинуитета између Другог и Трећег рајха који су они од краја Другог светског рата мукотрпно градили. Голдхаген је, истражујући један проблем – Холокауст, дошао до саме сржи проблема Другог светског рата, о којем је већ било написано на хиљаде студија. Реч је о томе да су злочине добровољно вршили „обични Немци“. Постојао је страх да се такав приступ не одрази – по систему спојених судова – и на друге затрпане, необрађене или криво интерпретиране чињенице, које сежу у сам корен феномена Холокауста, и на оне (из даље или ближе немачке прошлости) које су утицале на изазивање и покретање два светска рата и око 75 милиона жртава тих сукоба. Кључни проблем је била бојазан Немаца да ће бити одбачена или успорена одавно започета ревизија тридесетогодишњег рата.

Немачки научници наговестили су да књига није вредна читања. Међутим, већ прве године

у Немачкој је распродато 160.000 примерака књиге и она је изазвала прави потрес на немачкој политичкој, медијској и научној сцени. О књизи је написано на стотине новинских чланака и десетине памфлета и стручних чланака и приказа. Из те огромне грађе осврнућемо се на неколико најкарактеристичнијих. За *Frankfurter Rundschau* књига је била „невероватна провокација“ (Deák, 1997, str. 295–307; Zank, 1998, str. 231–240). Историчар Еберхард Јакел (Eberhard Jäckel), познат по истраживању нацизма и Хитлера, одбацио ју је као „једноставно лошу књигу“. Он је, такође, казао: „[...] неуспешна дисертација [...] отворено кажем. [Голдхаген] није у току са истраживањима, не задовољава осредње захтеве, једноставно је лоше [...] Књига [...] је мало више од корака натраг до давно застарелих позиција, још горе пад на најпримитивнији од свих стереотипа“. Јакел је на крају рекао: „Голдхаген је сумњиво близак овом [расно учење] биолошком колективизму“ (Jäckel, 1996).

Издавач *Der Spiegel* Рудолф Аугштајн (Rudolf Augstein) окарактерисао је књигу „америчког социолога“ као „памфлет“, „резултат је мршав, а можете рећи и да је нула“. Голдхаген је „прогонитељ“, који за Холокауст оптужује све Немце као „најгоре и најуникатније антисемите“. У Америци је привукла пажњу „јеврејских комуниста и неисторичара“ (Augstein, 1996a, str. 29–32). Нешто касније ће додати: „Ватра 37-годишњег [сада каже] политиколога Голдхагена је заразна [...] [и] треба само да изједначите Немце и нацисте, па је загонетка 20. века решена“ (Augstein, 1996b, str. 40, 46). Јус Нолте (Jost Nolte), новинар и писац казао је да „геноцид поново

постаје колективна кривица и, штавише, неочекивано, првобитни грех“. Након што се понадао ревизији Другог светског рата, која је у Немачкој била на делу у свим областима, резигнирано је рекао: „[...] после преокрета 1989/1990, који је уздрмао резултате Другог светског рата, коначно је изгледало као да је историја спасла Немце од Сизифове судбине. Голдхаген се максимално потрудио да је одгурне натраг“ (Nolte, 16. 4. 1996). За *Frankfurter Allgemeinen Zeitung* Голдхагенове тезе биле су: „Арсенал поучне и самооптужавајуће литературе раних 50-их“ (Schirrmacher, 15. 4. 1996). Емил Калебах (Emil Carlebach), новинар и писац, дугогодишњи логораш (1938–1945) у Бухенвалду, у чланку „Не антисемитизам, већ похлепа за профитом и послушност лешинама“, за „рат и убиство Јевреја одговорни су само планови монополистичких капиталистичких корпорација и 'интелектуалне елите' која је Хитлера довела на власт“ (Carlebach, 1996, према: Mai-Gruppe c/o Antinationales Büro).

Једна од највише слављених звезда послератне немачке историографије Ханс-Урлих Велер (Hans-Ulrich Wehler) – заговорник немачког посебног пута [Sonderweg] у настанку немачког нацизма – каже да књига „емпиријски не доноси ништа ново“ и цитира Аугштајна из *Der Spiegel*: „резултат је [...] једнак нули“ и „чиста глупост“. Велер наглашава да је Голдхагенов „модел објашњења замењен једноставном сатанизацијом [Diabolisierung]: „'Немци' су малигна (злоћудна) врста људског рода још од средњег века“ [„'Die Deutschen' sind seit dem Mittelalter eine böartige Spezies der menschlichen Gattung“]. Оно књизи, такође, каже: „Структурно се појављују исти обрасци размишљања који

су били својствени националсоцијализму: „Немци 'одбачени народ' замењују 'одбачени народ' [Јевреје] као инкарнацију зла.“ На крају закључује: „Голдхагенова контроверза је очигледно прерасла и у политичке димензије“ (Wehler, 22/1996). Али те примедбе изнете у немачкој научној заједници готово да су остале на друштвеној и научној маргини.

За разлику од Немачке, Голдхагенова књига више је него добро прошла у Сједињеним Државама и Великој Британији.^[7] Иза њега је стајао, што наглашавају његови критичари, моћни Харвард. Познати америчко-шкотски професор немачке историје Гордон Крејг (Gordon Craig) каже да Голдхагеново „опсежно истраживање разних геноцидних агенција треба да буде узор будућим научницима“ (Craig, 1996, str. 5). Књига је боље прошла у немачкој лаичкој него у научној јавности, јер је Голдхаген на њеном представљању наглашавао да су Немци из историје доста научили и да су сада другачија, демократска нација. Негирао је да је Немце оптужио за колективну кривицу [али у целој књизи се подразумева немачка колективна кривица без употребе тог термина] и „инсистирао да је данашња Немачка сасвим друго место“ (Elon, January 26, 1997). Голдхаген је то у књизи изложио у једној фусноти, где је рекао: „Структура карактера и заједнички когнитивни модели Немаца развили су се и историјски еволуирали и, посебно од губитка

Другог светског рата, драматично променили“ (Goldhagen, 1996, str. 582).

* * *

Претходни потези политичке и културне елите у ревизији чињеница ко су актери покретања Првог и Другог светског рата и релативизацији почињених злочина и немачког нацизма нису били довољни за ослобађање Немачке од кривице или њену релативизацију. Следећи корак у ослобађању Немачке од нацифашистичког наслеђа и Холокауста учињен је 90-их година прошлог века. Тиме се настојало да се за фашизам и Холокауст оптуже и други, како би се у наративу ови појмови избрисали из историјског сећања, разводњили или им се померило значење, а Немци колико-толико ослободили тешког наслеђа. За то су овог пута изабрани стари непријатељи – Срби.

Немачка политичка и културна елита свим силама бацила се на посао. За време ратова за наслеђе Југославије, односно наставак тридесетогодишњег рата (1914–1945), који је потпалила Немачка, као припрема објављено је на хиљаде изјава највиших западних званичника, припадника политичке и културне елите и прилога у електронским и штампаним медијима и другим публикацијама у којима су Срби, на почетку кризе, описани у оријенталистичком дискурсу,^[8] да би се убрзо прешло на оно кључно: изједначавање са

[7] За прве четири године на енглеском језичком подручју продато је 329.000 примерака (Kamber, 2000, str. 157).

[8] Изједначавају се с појмовима који значе: деспотизам, заосталост, учмалост, суровост, опасност, лажљивост, преваранство, мистериозност, мрачњаштво, недокучивост, фатализам, ексцентричност, претњу, цивилизацијску, културну и моралну инфериорност, недостатак осећања за закон и слично (Said, 2008, str. 12, 16, 17, 24, 26, 41, 47, 55, 62, 74, 139, 140, 143; Vuković, 2014; Vuković, 2018).

нацистима/фашистима. Примера има безброј. Ради илустрације навешћемо само неке. Француски филозоф Ален Финкелкрот (Alain Finkielkraut) узвикује: „Ево, фашизам! Долази! Али, фашизам није овде – он је у Србији.“^[9] *Der Spiegel* ће наводно цитирати Милована Ђиласа: „Фашизам се вратио у Европу, он је већ у Србији.“^[10] Немачки генерали (какав парадокс!) траже бомбардовање Срба да би се спречио „нови Холокауст“ (Lersch; Szandar, 7/1994, str. 135–137). Јозеф Фишер (Joseph Fischer) говорио је 1995. о „крвавом [српском] етничком фашизму“ (Hartmann, März 2009) и више пута понављао: „То је варварска форма фашизма“ (Dajhman, 2001, str. 247). Међутим, то није било довољно. Фишер је, такође, „доводио у везу Хитлера и Аушвиц са Косовом“ (Deggerich, 16. 2. 2001). Рудолф Шарпинг (Rudolf Scharping) упоређивао је стање у Србији с „немачком прошлошћу“ и „Трећим рајхом“ (Andresen, 1999, str. 5). [О оптужби Срба за фашизам/нацизам у Немачкој током 1989–1999. године видети опширније у нашој књизи (Vuković, 2018, str. 6, 82, 136–153, 174–176, 184–185). Рудолф Аугштајн није тада говорио – иако су *Der Spiegel* и друге немачке новине у безброј текстова изједначавали Србе с нацистима – да ће тиме „загонетка 20. века бити решена“.

Велики рат, а самим тим и Други светски рат, за Немце се на симболичком плану славобитно завршио тек 1989–1991. године: уједињењем Немачке, распадом Совјетског Савеза и разбијањем Југославије (немачким

одлучујућим ангажманом). Митерановом посетом Сарајеву 28. јуна 1992. године. Немци су, такође, изгубили историјско сећање на Србе, а сећање на Први светски рат није више било живо (Bavendamm, Burchard, Rother, 2014, str. 109–127). Након делимично обављеног посла, напokon су хтели да га заврше, тј. да се ослободе или пак ублаже жиг историје за Холокауст, јер је Аушвиц, како је Гинтер Грас (Günter Grass) након пада Берлинског зида рекао: „[...] као уједињени Немци. Не можемо избећи Аушвиц [...] јер Аушвиц припада нама, трајни је жиг наше историје и – као победа!“ (Grass, 9/1990). У том прању „трајног жига“ немачке историје касније ће учествовати и Грас. Тражио је бомбардовање Србије уз напомену: „Надам се да није прекасно.“ Тражио је употребу копнених трупа, чак и немачких, ако се ова катастрофа не заустави (*Die junge Welt*, 1995; *Spiegel online*, 1999; *Süddeutsche Zeitung*, 1999). Герхард Шредер (Gerhard Schröder), под чијим је руководством 1999. године Немачка учествовала у бомбардовању Србије, изјавио је у говору који је то бомбардовање најавио: „Војне акције нису усмерене против српског народа“ (Schröder, März 1999). Шредер је на седници Бундестага, такође, изјавио: „[...] немам непријатељских осећања према Србији или чак према српском народу“ (Deutscher Bundestag, 1998, str. 23138). Шредер је, какав парадокс (!), само парафразирао Хитлерову изјаву из говора којим је најавио објаву рата Совјетском Савезу: „Немачки народ никада није имао непријатељских осећања према руским народима“ (Hitler, 1941).

[9] „Man bringt Europa um“, *Der Spiegel*, 43/1993, pp. 192–203.

[10] „Auferstehung des Faschismus“, *Der Spiegel*, 1/1994, p. 5.

Немци су се дали на посао да оптуже Србе. Рик Розоф (Rick Rozoff) приметио је да „преношење нацистичког идентитета и кривице на Србе“ ослобађа Немце кривице, јер су „криминални Срби сада постали нови зликовци“. То је донело и другу корист: захваљујући „српској опасности“, коју су нашироко промовисали највиши званичници и мејнстрим медији, Немачка је убрзо постала „нормална“ војна сила (Rozoff, 2009), која може да обнови своју „стару експанзионистичку и милитаристичку традицију“ (Pumphrey, 1999) и колико-толико се ослободи кривице. У време Другог и Трећег рајха интелектуална елита је готово свакодневно говорила о „јеврејској опасности“.

Упирање прстом на Србе имало је за циљ, како каже италијански историчар рођен у Јужном Тиролу Курт Греч (Kurt Gritsch), да се у Немачкој „олабави антифашизам“ (Gritsch, 2015). Односно, „српска кривица“ требало би да замени ’немачку кривицу’ коју је Други светски рат оставио у јавном сећењу. То се могло постићи само тривијализацијом немачких ратних злочина“. Срби су преко ноћи у немачкој јавности постали „гори од нациста“ (Pumphrey, 2010). Они су, као „фашисти“ и „нацисти“, били једини кривци за сва збивања у другој Југославији. Старе лажи о Аушвицу, како је приметио Дитер Кајнер (Dieter Keiner), негација су његовог постојања, а нова лаж – коју је инаугурисала немачка политичка (Фишер, Шарпинг и др.), новинарска и културна елита (већина) – јесте изједначавање Срба с нацистима. Та нова лаж о Аушвицу је: „порицање јединствености злочина и варварства немачког фашизма“, „немачка историја је тривијализована“, исмејане су жртве фашизма, брисана свест и знање у Немачкој о

њеној историји и Аушвицу и „Аушвиц је некада био упозорење на рат и варварство, а сада се користи као пропагандно средство за агресивни рат“ (Keiner, 1999). Изједначавањем Срба с нацистима у јавном дискурсу, како је приметила Ингеборг Маус (Ingeborg Maus), професор на Универзитету у Франкфурту на Мајни, „своди се на деконтекстуализацију Холокауста [...] То омогућава спровођење историјскополитичких конструкција које Србе од жртава нацистичких похода по Југославији претвара у нацистичке злочинце“. Та схема „Немцима омогућава, с друге стране, да се из перспективе починилаца изместе у перспективу посматрача, и над Србима поново, 1999, почине нацистичке злочине (бомбардовање Београда итд.): ’Немачка ослобађа Аушвиц на Косову‘“ (Levy, Sznajder, 2001, str. 178–191; Maus, 2017, str. 100–101). И, на крају, изједначавање Срба са нацистима, уз обавезно помињање Аушвица, значи разводњавање (релативизацију) немачке моралне кривице за почињене злочине над Србима и Холокауст.

Наравно ни то није било довољно. Паралелно са сатанизацијом Срба припремани су услови да се оствари стара немачка жеља о Србији као „допунском привредном простору“ (о чему ће бити речи на другом месту). У 20. веку Запад је Србији два пута наметао економске санкције (једном и Совјетски Савез, 1948–1953. године, кад је била у саставу Југославије). Све се то чинило због непослушности. Циљ је био да се њена привреда баци на колена, односно да се осујети њен друштвени развој (када је била у саставу Југославије) или независност. Прво је то учинила Аустроугарска, 1906–1911. године (Ђорђевић, 1962). Други пут је то учинила Европска заједница на предлог и подстрек

Немачке, о чему је у Немачкој постигнут консензус. Још на почетку југословенске кризе Норбет Гинсел (Norbert Ginsel) из СДП тражио је у Бундестагу наметање санкција Србији (*Tanjug Press*, 1991). Коначно, оне су уз сагласност католичко-протестантског Запада наметнуте на предлог и залагање Ханса Дитриха Геншера (Hans Dietrich Genscher)^[11] и Хелмута Кола.^[12]

Да би се Србија и српска привреда сломили а Срби натерали на послушност Србију су у 20. веку четири пута бомбардовали, и то два пута Аустрија и Немачка, трећи пут Савезници 1943-1944. и четврти пут Запад, уз немачки подстрек и саучесништво, 1999. године. На тај начин је њена привреда сваки пут враћана најмање деценију уназад.

Библиографија

- Albredit, J. (1946). Die deutsche Katastrophe. *Die Zeit*, 39/1946.
- Andresen, U. (1999, Mai 10). Die überaus nützliche Dämonisierung der Serben, *Die Tageszeitung*.
- Augstein, R. (1986). Die neue Auschwitz-Lüge. *Der Spiegel*, 41/1986.
- Augstein, R. (1996a). Zeitgeschichte: Der Soziologe als Scharfrichter. *Der Spiegel*, 16/1996.
- Augstein, R. (1996b). Todbringende „Humanisten“. *Der Spiegel*, 33/1996.
- Auferstehung des Faschismus. *Der Spiegel*, 1/1994.
- Bavendamm, G., Burchardi, K., Rother, R. (2014). Erinnerung und Erfahrung – Die langen Schatten des Ersten Weltkrieges. In: *Wirkung und Wahrnehmung des Ersten Weltkriegs, H-Soz-u-Kult*, str. 109-127.
- Bergmann, W. (2007). „Störenfriede der Erinnerung“ Zum Schuldabwehr-Antisemitismus in Deutschland. In: *Literarischer Antisemitismus nach Auschwitz*, Stuttgart: Springer, str. 13-35.
- Berghahn, V. (2017). German Colonialism and Imperialism from Bismarck to Hitler. *German Studies Review*, Vol. 40, No.1, str. 147-162.
- Bernstein, C. (1992, February 24). The Holy Alliance: Ronald Reagan and John Paul II. *Time*.
- Boyd, G. M. (1985, April 19). Reagan Likens Nazi War Dead to Concentration Camp Victims. *New York Times*.
- Breitman, R. D. (1992). The „Final Solution“. In: *Modern Germany Reconsidered, 1870-1945*, London and New York: Routledge, str. 197-211.
- Brodkorb, M. (2011, Juli 31). Wolfgang Wippermann: „Ernst Nolte ist mein missratener Lehrer“. *Zeit online*.
- The Budestag Condemns Serbia, *Tanjug Press*, 8. 11. 1991, 7 (*Süddeutsche Zeitung*, 7. 11. 1991). [In Serbian]

[11] Реч је о немачкој координираној акцији. Геншер је на састанку министара спољних послова ЕЗ у Хагу предлагао увођење економских санкција Србији (*Süddeutsche Zeitung*, 1991).

[12] Хелмут Кол је такође „истакао могућност увођења привредних санкција против Србије“ (FAZ, 1991, str. 2).

- Buruma, J. (2002), *Paid for Being Guilty*. Beograd: Samizdat B 92. [In Serbia]
- Craig, G. A. (1996, April 18). How Hell Worked. *The New York Review of Books*.
- Dajhman, T. (2001). From "war never again" to "Auschwitz never again": the dilemmas of the German media policies in the war against Yugoslavia In: *Degradirana moć: mediji i kosovska kriza*, Beograd: Plato. [In Serbian]
- Deggerich, M. (2001, Februar 16). Kosovo-Krieg. Wurden die Deutschen belogen? *Spiegel online*.
- Deák, I. (1997). Holocaust Views: The Goldhagen Controversy in Retrospect. *Central European History*, Vol. 30, No. 2, str. 295-307.
- Deutschland - wohin?. *Die Zeit*, 15/1985.
- Deutscher Bundestag: Plenarprotokoll 13/248 vom 16. 10. 1998.
- Ђорђевић, Д. (1962), *The Customs War between Austria-Hungary and Serbia 1906-1911*, Београд: Историјски институт. [In Serbian]
- Elon, A. (1997, January 26). The Antagonist as Liberator. *The New York Times Magazine*.
- Engels, F. (1975). The Turkish Question. In: Marks, K., Engels, F., *Works*, vol. 12, Beograd: Prosveta. [In Serbian]
- Evans, R. (1987). The New Nationalism and the Old History: Perspectives on the West German Historikerstreit, *The Journal of Modern History*, Vol. 59, No. 4, str. 761-797.
- Fišer, F. (2014), *In Pursuit of World Power: The Politics of the War Aims of Imperial Germany 1914-1918*, Beograd: „Filip Višnjić“. [In Serbian]
- Fire, F. (1996). *The History of an Illusion: Communism in the Twentieth Century*, Beograd: Paideia. [In Serbian]
- Flatley, T. P. (2007), *The Convenient Alliance: President Reagan and Pope John Paul II, Cold Warriors*. University of Rhode Island.
- Goldhagen, D. J. (1996), *Hitler's Willing Executioners: Ordinary Germans and the Final Solution*. New York: Alfred A. Knopf.
- Grass, G. (1990), *Schreiben nach Auschwitz. Frankfurter Poetik-Vorlesung*, Frankfurt am Main.
- Grass, G. (1990, März 23). Schreiben nach Auschwitz. *Der Zeit*, Nr. 9/1990.
- Grass wird gezürnt und Herr Handke flieht. *Spiegel online*, 1. 4. 1999.
- Gritsch, K. (2015, Juni 11). Nie wieder Krieg (ohne uns)! Interview. *Nach Denk Seiten*.
- Große Kracht, K. (2004, Mai). Kriegsschuldfrage und zeithistorische Forschung in Deutschland. Historiographische Nachwirkungen des Ersten Weltkriegs. *Zeitgeschichte-online*.
- Günter Grass billigt Balkan-Krieg. *Süddeutsche Zeitung*, 10. 5. 1999.
- Haas, R. N. (1999, September-October). What to do With American Primacy. *Foreign Affairs*.
- Habermas, J. (1986). Eine Art Schadensabwicklung: Die apologetischen Tendenzen in der deutschen Zeitgeschichtsschreibung. *Die Zeit*, 9/1986.
- Hartmann, R. (2009, März 24. und 25). Die NATO-Angriffe gegen Jugoslawien... *Die junge Welt*.
- Hartwell, C. A. (2009). Review: The Myth of the Eastern Front: The Nazi-Soviet War in American Popular Culture. *German Studies Review*, Vol. 32 (2), str. 431-432.
- Herbert, U. (2003). Der 'Historikerstreit'. Politische - wissenschaftliche, biographische Aspekte. In: *Zeitgeschichte als Streitgeschichte*. München.

- Hillgruber, A. (1986). *Zweierlei Untergang: Die Zerschlagung des Deutschen Reichs und das Ende des europäischen Judentums*. Berlin: Siedler.
- Hitler, A. (1939, September) Rede vor dem Reichstag am 1.
- Hitler, A. (1941, 22. Juni). Proklamation an das deutsche Volk.
- Holz, K. (2007). Die Paradoxie der Normalisierung Drei Gegensatzpaare des Antisemitismus vor und nach Auschwitz. In: *Literarischer Antisemitismus nach Auschwitz*, Bogdal, K.-M., Holz, K., Lorenz, M. N. Stuttgart (Bea): Springer, str. 36-57.
- House, J. M. (2009). The Myth of the Eastern Front: The Nazi-Soviet War in American Popular Culture. *The Journal of Military History*, Vol. 3, No. 2, str. 681-682.
- Iggers, G. G. (1986). *The Social history of politics: critical perspectives in West German historical writing since 1945*, New York: St. Martin's.
- Jäckel, E. (1986). Die elende Praxis der Untersteller. *Die Zeit*, 38/1986.
- Jäckel, E. (1996). Einfach ein schlechtes Buch. *Die Zeit*, 21/1996.
- J. R. (1991, August 7). Die EG - ratlos. *Süddeutsche Zeitung*.
- Kadritzke, N. (1987). *Zweierlei Untergang in düsterer Verflechtung. Prokla 66*, str. 169-184.
- Kater, M. H. (2004), *Hitler Youth*. Harvard University Press.
- Keiner, D. (1999, Mai 1). Die neue Auschwitz-Lüge in der Kriegspropaganda der Bundesregierung. *Graswurzel revolution*.
- Kamber, R. (2000). The Logic of The Goldhagen debate. *Res Publica*, Vol. 6, no. 2, str. 155-177.
- Kistin, Markiz de (2009), *Russia 1839*, Beograd: Službeni glasnik.[In Serbian]
- Kohl: Gespräche über die Anerkennung Sloweniens und Kroatiens führen. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 8. 8. 1991.
- Kurbuweit, D. (2014). Der Wandel der Vergangenheit. *Der Spiegel*, 7/2014.
- Lersch, P., Szandar, A. (1994). Neuen Holocaust verhindern. *Der Spiegel*, 7/1994.
- Levy, D., Sznajder, N. (2001), *Erinnerung im globalen Zeitalter: Der Holocaust*, Frankfurt/M: Suhrkamp Taschenbuch Verlag.
- Maier, C. S. (1997), *The Unmasterable Past: History, Holocaust, and German National Identity*. Cambridge, London: Harvard University Press.
- Mai-Gruppe c/o Antinationales Büro, Hamburg: <http://www.comlink.de/cl-hh/m.blumentritt/agr280s.htm>
- Man bringt Europa um. *Der Spiegel*, 43/1993.
- Marx, K. (1982), *The History of Secret Diplomacy in the 18th century*, Zagreb: Globus. [In Croatian]
- Matthew, J. (2016). Historians' debate: The Historikerstreit and the search for national identity in post-war Germany. *History Studies / Journal of the University of Limerick History Society*, 17, str. 25-38.
- Maus, I. (2017), *Human Rights, Democracy and Peace: Perspectives of Global Organization*. Beograd: Albatros Plus. [In Serbian]
- Most Ruthless Buried At Bitburg. *Chicago Tribune*, 5. 5. 1985.
- Nolte, E. (1986, Juni 6). Die Vergangenheit, die nicht vergehen will. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*.
- Nolte, J. (1996, April 16). Sisyphos ist Deutscher. *Die Welt*.
- Pumphrey, G. (1999, August). Das „Massaker von Srebrenica“. Ohne Beweis ein... *Konkret*.
- Pumphrey, G. (2010, March 12). „The Srebrenica Massacre“: Analysis of the History and the Legend. *Global Research*.

- Remarks at a Joint German-American Military Ceremony at Bitburg Air Base in the Federal Republic of Germany, May 5, 1985: AMDOCS: Documents for the Study of American History.
- Reinhardt, B. The Austrian writer... Available at <http://www.wsws.org/en/arti-cles/1999/08/hand-a11.html>
- Roman, T. (2003). Questions à Ernst Nolte. Available at <http://www.eurozine.com/articles/2003-03-28-roman-fr.html>.
- Roß, J. (1997, Juli 16). Die Vergeblichkeit des Jahrhunderts. *Berliner Zeitung*.
- Rozoff, R. (2009, Juli 12). New NATO: Germany Returns To World Military Stage. *Global Research*.
- Said, E. (2008). *Orientalism*. Beograd: XX vek. [In Serbian]
- Schirmmacher, F. (1996). Hitlers Code. Holocaust aus faustischem Streben? Daniel John [!] Goldhagens Remythisierung der Deutschen. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 15. 4. 1996.
- Schröder, G. (1999, März 24). Wir führen keinen Krieg. *Glasnost*. Available at <http://www.glasnost.de/kosovo/990324schroeder.html>.
- Strauss, F. J. (1987, January 14). Mehr aufrechten Gang. *Frankfurter Rundschau*.
- Stürmer, M. (1986, März 25). Geschichte in einem geschichtslosen Land, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*.
- Smelser, R., Davies, E. J. (2008). *The Myth of the Eastern Front: The Nazi-Soviet War in American Popular Culture*, New York: Cambridge University Press.
- SS Unit's History Overlooked in U.S. plan on German visit. *The New York Times*, 28. 4. 1985.
- US National Security Strategy 32, Washington, 20. 5. 1982.
- US National Security Decision Directive 54, United States Policy Toward Eastern Europe, Washington, September 2, 1982.
- United States Policy Toward Yugoslavia. Secret Sensitive, the White House, Washington, March 14, 1984.
- Wehler, H.-U. (1996). Goldhagen Debatte: Wie ein Stachel im Fleisch. *Die Zeit*, 22/1996.
- Wicke, C. (2014). Between German and Eternal Spirit. Kohl's Politics of Historical Memory in Biographical Perspective. *Moving the Social*, Vol. 52, str. 139–170.
- Wildermuth, D., Smelser, R. M., Davies II, Edward J. (2016, June). The Myth of the Eastern Front: The Nazi-Soviet War in American Popular Culture. *H-War, H-Net Reviews*.
- Winkler, H. A. (2011). Hellas statt Holocaust. *Die Zeit*, 30/2011.
- Vuković, S. (2014). *The Ethics of Western Media*. Novi Sad: IK Zorana Stojanovića; Beograd: Institut društvenih nauka. [In Serbian]
- Vuković, S. (2018). *Serbs in the Western Narrative: The "Humanitarian" NATO Intervention*, Sremski Karlovci – Novi Sad: IK Zorana Stojanovića; Beograd: Institut društvenih nauka. [In Serbian]
- Zank, M. (1998). Goldhagen in Germany: Historians' Nightmare & Popular Hero. An Essay on the Reception of Hitler's Willing Executioners in Germany. *Religious Studies Review*, vol. 24, no. 3, str. 231–240.

Slobodan V. Vuković

Institute of Social Sciences

Belgrade (Serbia)

The revision of German Nazi Past

Summary

The first part of the paper analyses the revision of German Nazi past symbolically initiated by the visit of Reagan to the Bitburg Cemetery and later Nolte's text in which the author stated that Hitler defended Europe from "Asian barbarism" and that Germans should not be burdened with "moral responsibility". The second part of the paper deals with the reaction of German historians and the cultural and political public to the book by Daniel Goldhagen which proved that crimes were committed voluntarily by "ordinary Germans". The third part presents an analysis of the phenomenon where Serbs were equated with fascists in order to relativize Nazism and free the German nation from guilt for its Nazi past. For the German political elite, journalists and the dominant cultural elite, Serbs became the "new bad guys" and in this narrative from Nazi victims they became "Nazi criminals".

| 97

Key words: Germans, Serbs, Jews, revision, fascism/nazism, genocide, Holocaust, Bitburg, German identity.

